

İBLİS ve ŞEYTAN KARMAŞASI

İnsanı yaratıldığı günden beri **Şeytan, İblis ve kötülük**, kavramları zihnini meşgul etmektedir. Dinlerde ve inançlarda şeytan ve İblis birbiri yerine kullanıldığı gibi bazen şeytan yerine kötülük, bazen de kötülük yerine Şeytan'ın kullanıldığı görülmektedir. Bundan dolayı Şeytan bir varlık mı yoksa kötülüğün nitelendirilmesinde kullanılan bir kavram mı olduğu hakkında yüzyıllardır tartışmalar yapılmış ve hala da yapılmaktadır.

İblisin Şeytan kelimesinin menşei ve kökeni hakkında günümüze kadar birçok rivayet ulaşmıştır.

İblis kelimesinin kökeni hakkında İslam âlimleri arasında ise birkaç görüş mevcuttur. Genelde İblis kelimesi **eb-le-se** fiilinden türemiş Arapça bir fiil olup manası yine aynı şekilde Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümidini kesmiş demektir. Kur'ân-ı Kerim'de İblis kelimesi 11 yerde geçmektedir.

Arapçada **şeytan**: "isyankâr ve azgın olan her cin, insan, hayvan ve diğer her şeye denir." Kur'ân-ı Kerim'de şeytan kelimesi 88 yerde tekil ve çoğul şekliyle geçmektedir.

Kur'ân-ı Kerim her şeyden önce İblis'i ve dolayısıyla şeytanı insanın düşmanı olarak göstermiştir. Şeytan'ın da çeşitli şekillerde insanlardan ve cinlerden olabileceğini bildirmiştir.

Bizim burada bahis açmak istediğimiz konu Şeytan'ın Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu insan-cin-hayvan gibi bir varlık cinsi olup olmadığıdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de biz şeytan'ı yarattık veya şeytan şu türe ait bir varlıktır gibi bir ifade geçmediği gibi Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem'in sahih sünnetinde de böyle bir ifadede bulunmamaktadır.

Kur'an'ı Kerim'de Hz. Âdem aleyhisselâm yaratılmadan önce İblis'in (Şeytan) durumu hakkında fazla bir bilgi yoktur. Ancak bu konu hakkında tefsir kitaplarında geniş bilgi verilmiştir. Ayrıca insan yaratılmadan önce Şeytan diye bir kavramın olmamasıdır. Bilindiği üzere insanın yaratılmasının ardından verilen secde emrine İblis muhalefet etmişti. Bundan dolayı da Allah Teâlâ tarafından kovulmuştur. İblis, Allah'ın huzurundan kovulmadan önce Allah Teâlâ'dan mühlet istemiş, Allah Teâlâ da İblis'e mühlet vermiştir. Fakat bu kovulma ve mühlet verme hadisesinden sonra İblis diye bir varlıktan bahsedilmemiştir. Bunun yerine Şeytandan bahsedilmiştir.

"Ey Âdemoğulları, şeytan nasıl ki, anne-babanızı çirkin yerlerini kendilerine göstermek için cennetten çıkardıysa sakın sizi de belaya uğratmasın! Çünkü o ve yandaşları sizleri, sizin kendilerini göremeyeceğiniz yönden görürler. Biz, o şeytanları imana gelmeyenlerin dostları kılmışızdır" (A'raf, 27).

"Hani şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi de: Bugün insanlardan size galip gelecek kimse yoktur, şüphesiz ben de sizin yardımcınızım, dedi. Fakat iki ordu birbirini görünce ardına döndü ve: Ben sizden uzağım, ben sizin göremediklerinizi (melekleri) görüyorum, ben Allah'tan korkuyorum; Allah'ın azabı şiddetlidir, dedi."¹

Her şeyin isyankârına "Şeytan" denmesinin sebebi, onun ahlak ve davranışlarının, benzerlerinden farklı ve uzak olmasındandır. Zira **"Şeytan" kelimesinin asıl anlamı "uzak olan" demektir**

Hz. Ömer radiyallâhü anh bir **"at"a binmiş, at çalımlı bir şekilde yürümüştür. Bundan dolayı Hz. Ömer radiyallâhü anh onu dövmüş, at ise daha da çalımlı yürümeye başlamıştır. Bunun üzerine üstünden inmiş ve**

"Beni bir şeytana bindirmişsiniz meğer. Kendimi tanımaz hale gelmeden ondan inmedim"

Bu olaydan da anlaşıldığına göre her şeyin isyankârı şeytan olarak isimlendirilmiştir. Bu sebeple İblis ile Şeytan'ın aynı varlıklar olduğu düşünülmektedir. Buradan işaretle İblis'in ve Şeytan'ın bilfiil olarak yaptığı işlerin birbirleriyle uyum halinde olması acaba Şeytanın, İblis'in harekete geçmiş hali midir? Sorusunu akla getirir. Veya önce dediğimiz gibi Şeytan, cinlerin ve insanların yapmış oldukları kötü işleri temsil etmekte kullanılan bir kavram mıdır?

Bu konu Kur'ân-ı Kerim'in nüzulünden günümüze kadar gelen süreçte pek çok âlim tarafından tartışıldı ve hala da tartışılmaktadır. Şeytan, kötülüğün nitelendirilmesinde kullanılan bir kavram olunca Şeytan'dan Allah Teâlâ'ya sığınan insan, içindeki kötü duygulardan tamamen arınıp, kötülükten ve ortamlarından uzak olur.

Beyit:

¹ Enfal, 48

***Bu yolda yüz bin tane Âdem yüzlü İblis var.
Her insan yüzlüyü sakın insan sanma.²***

Bir şeyin tecelli etmesi için o sıfatın zuhur edeceği vücudu (varlığı) bulması gerekmektedir. Şeytan(lık) vücuda gelebilmesi için İblise, İbliste görünebilmesi için şeytan(lık) elbisesine ihtiyacı vardır, denilebilir. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de bildirdiği üzere şeytanın etkisi avanesi olduğundan salihlerin şeytan ile bir birlikteliği olmamaktadır.

İblis: ***"Ya Rab! O halde insanların diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver."*** dedi.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu: ***"Haydi sana mühlet verildi!"*** O belli vaktin gününe kadar. İblis:

"Öyle ise izzet ve şerefine yemin ederim ki, ben onların hepsini mutlaka aldatır, saptırırım."

"Ancak içlerinden ihlâs ile seçilmiş has kulların müstesna." dedi.³

Binaenaleyh, tasavvufta şeytan ve İblis farkını daha iyi müşahade edebiliriz. Yine S. Freud'un buzdağı teorisiyle şeytan İblis farkı çok iyi fark edilebilir.

Psikanaliz ekolüne göre ruh dünyası izah edilirken ruhanî benlik suyun içinde yüzen bir buz dağına benzetilir. Buna göre suyun dışında kalan kısım kişinin bilinci ve egosunun (benliğinin) yer aldığı kısımdır. Altta ise asıl ve gizlenmiş büyük kütle vardır bu bilinçdışındaki "id" (nefis) dir. İçinde istek ve dürtü merkezi olan libidoyu bulunduran id yapı itibarıyla vahşidir, denilir. Bunların hepsinin üzerinde ise bir gözlemci ve kontrolör olarak süperegö (vicdan; Doğum sırasında olmadığı, sonradan toplum ve eğitim tarafından kazanılan bilinç hali; din,; inanç; Allah Teâlâ) bir güneş veya bulut gibi asılı durur.

Ego (Bilinç hali), İd ve Süperegönün isteklerini onları çatışmaya sokmadan gerçekleştirmek zorunda olan bir köle gibidir. Bu birbirine zıt iki efendiye ne kadar uzlaştırılsa ego o kadar mutlu bir köle, yani huzurlu bir kişi olacaktır.

İblisin bu görünmeyen kısmı önemli ölçüde etkilediğini düşünürsek, bilincin görünmeyen kısmında vesveselerin etkisi olarak görülür. İblis'in iletişimde kullandığı yöntemlerin başında gelen vesvese, dürtme gibi insanın bilincini her zaman etki altına alabilen faal iletişim vasıtaları vardır.

"Biz böylece, her nebiye insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Bunlar birbirini aldatmak için süslü sözlerle vesvese verirler. Rabbin dileseydi onu yapamazlardı. Artık onları iftiraları ile baş başa bırak"⁴

Bu iletişim kuvvetleri her ne kadar herhangi bir fiziki şiddet içermese de insanı daima harekete geçirici bir özelliğe sahiptir. Zira bir insanın bilinci durmadan bir fiili yapması için uyarılırsa, herhangi bir zorunluluğu olmasa bile o işi yapmaya kendini mecbur hisseder. Çünkü o işi yaptığı zaman rahatlayacağını düşünür. Bu işin ahlakî açıdan iyi veya kötü olması bu durumu da değiştirmez. Allah Teâlâ bu nedenle buyurdu ki;

"Kur'an'ı okumak istediğin zaman, Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytandan, Allah'a sığın" (Nahl, 98)

Bu ayetin gerçeği bu hikmete açılım yapmaktır.

Niyâzî-i Mısırî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki,

Dünyâyâ anlar gelmedi, geldiye de eğlenmedi,

Şeytân oları görmedi, anda olar pinhân kamû

Dünyaya onlar gelmedi, geldiye de eğlenmedi,

Şeytan oları görmedi, dünyada gizli olur kamû

"Dünyaya anlar gelmedi", evet Tevhid seyrinde olanlar, yani vahdet zevkiyle Hakk'a ulaşanlar hiç dünyaya gelmedi demektir. Onları dünyada görürsün fakat onlar çocukluğundan beri Hakk'ladır. Bu kimse şimdi dünyada olur mu?

² (Şems-i Tebrizî, 2007), (M.360) s.446

³ Sâd, 79-83

⁴ En'am, 112

Olmaz, geldi ise de eğlenmedi, demektir.

“Şeytan onları görmedi”, de olan zahiri durum dâimi zikir sahibinden şeytan bir mil mesafeden uzak durmasıdır. Bu mesafe Dörtbin adımdan fazla olup, daha yakından yaklaşamaz, olduğunu biliyoruz. Ancak bazı tevhid ehli dâimî zikirde olamayınca kalbi gafil kalır. İşte o kimseye şeytan Cem makamına kadar musallat olur.⁵ O kimse Cem makamına ayak basınca çekilir. İşte dünyaya gelip de eğlenmeyen ve şeytanın kendilerini görmedikleri kimseler bunlardır.

Türkelili Küçük Hüseyin Efendi anlatıyor ki:

Mürşidim Hacı Hasan Daredevî (hyt: 1984) kaddese’llâhü sırrahu’l-aziz efendim bir ziyaretimde evvelki sohbetlerimizdeki gibi çay yaptırdı. 2 saat sohbet buyurdu ve dedi ki:

“Allah Teâlâ başımdaki saçlarım teli adedince sırlarını keşfedecek zekâ akıl nimeti ihsan etti. Acizliğimi de bilmeyi de lutfetti. Bu güne kadar Hakk’tan ayrı olmadım. Şeytan bizi görmedi.”

Bu sözlerden anlaşılıyor ki, salihlerin şeytan tarafından görülmeysi bilinç altının şeytaniyyetten kurtuluşu demektir.. Bu **görmeme** deki diğer mana ise şeytanî ve şerli işlerin salihler tarafından işlenilmemesidir.

Muhyiddîn İbnu’l-Arabî kaddese’llâhü sırrahu’l-azîze göre iblis, Bu hususiyeti ile âlemleri kuşatmıştır ve onun hükümrânlığı altında sayılamayacak kadar ruhlar mevcuttur ki, hepsi saptırmak ve azdırmaya memurdurlar. Bu ruhlar, tabiat âleminde bütün eşyaya, her şeye sirayet etmiştir ve hatta insanın tabiatında dahi şeytanî bir **“kuvve”** vardır. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin:

“Her kimse ile beraber bir şeytan doğar ve ben, benimle beraber doğan şeytanı İslâma getirdim” buyurmaları da insan nefsindeki bu **“kuvve”**ye, yani **“vehm”**e işarettir. (Konuk, *Fusûsu’l-Hikem Tercüme Ve Şerhi*, c.I, s.30)⁶

Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem, **“ Ben şeytanımı Müslüman ettim,”** demedikçe kimse ona iman etmedi.⁷

Şeytan(lık) bilince tutunursa onu yok etmek neredeyse imkânsız, bir durum olduğu için Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem **“ Ben şeytanımı Müslüman ettim, (teslim aldım)”** dedi. Şeytanın tamamen biçimlendirdiği bilinç, savunmanızı zayıflatır ve kullanmaya elverişli hale getirir. Buna bir nevi şeytanlaşmadır. Bu o kadar ileri gider ki bazen rüya katmanlarını ele geçirir. İnsanı olmadığı şeye doğrudan yöneltebilir. Bunun olabirliği için İsrâ suresindeki 60. Ayetin işareti bunu gösterir.

“Unutma ki, vaktiyle sana: “Bil ki Rabbin o insanları kuşatmıştır.” dedik. Sana gösterdiğimiz (Mirac) temasını ve Ku’ran’da lanetlenmiş ağacı sadece insanlara bir imtihan için yapmışsındır. Biz onları tehdit ediyoruz; ama bu onlara büyük bir taşkınlığı artırmaktan başka netice vermiyor.”

Bilinçaltının kendisini yetenekleri çok olan İblise karşı savunmasını öğretebilmek için bilincin süper egodan (burada din) yardım alması gerekir. Din bilincin katmanları arasında sahiplerine doğruyu öğretecektir. İblisin öğretilerinde başarılı olmasının altında berzah âlemi ile dünya âlemi arasındaki geliş gidişe kudretli ve vakıf olmasıdır. Allah Teâlâ’nın bu nedenle **“Bana sığın”** demesi budur. Bilincin derinliklerini bilemediğimizden şeytan(lık) dan korunmak için bu sığınma şarttır. Bilincimiz normal zamanda küçük bir kısmını kullanırken İblis bilinçaltına inmeyi başardığında çok şeylere ulaşır ve ruhî durumları fark edebilir. Önemli olan bu ulaşılan ve kabul edilenleri kontrol etmektir. Bilinçaltının kontrolünü bir üst seviye olan nefis alırsa İblisin istekleri doğrultusunda nefis kötülük=şeytan sınıfındaki fiillere yönelir. Bunun için nefis üst bilincin etkilendiği inanç ile bağdaşmasını sağlamak gerekir. Yoksa anagram merdivenleri gibi kapalı döngüler içinde gezinerek şeytanlaşır, sebep ve sonuç ilişkileri içinde çözümsüz kalır. İblisin bilinçaltına yerleştirdiği düşünce tohumları büyüyüp bir şeytani fikre dönüşerek ona yön vermeye başlayacaktır. Bu nedenle fitratın ve bilinçaltının savunması için Allah Teâlâ insana yardım ederek bilinçaltını kuvvetlendirmek için rasüller göndermesi bundandır. Risalet bilinçaltı güvenliğinin iblise karşı mücadelede takviye içindir. Bunun en güzel örneği gördüğümüz **“Sonsuz rüya âlemi”** dir. Bu âlem mutlak ve sınırsız bilinçaltı meydanının diğer boyutlara açıldığı kontrollü ve kontrolsüz açıldığı yerdir. Orası bir boşluk gibidir. Ancak bu âlem

⁵ Cem makamı; vahdetin (Allah Teâlâ’nın) kesretle (varlıkla) zuhurudur.

⁶ (ÇAKMAK, -1994), s.15

⁷ (Şems-i Tebrizî, 2007), (M.218), s. 305

İblisin dürtmeleri ile etkilenince içine düşen fikirler şekillenip virüs gibi gelişince etkilemeye başlar. Virüsler dirençli ve bulaşıcıdır. İblisin attığı küçük düşünce tohumu bile bu âlemde çok büyük boyutlara ulaşabilir. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurduğu **“küçük günahları sürekli işlemek büyük günahların işleme sebebi olduğunu”** buyurması budur. Bu nedenle küçük düşünceler zamanla büyüüp yön verme yanında, insanı günah işletecek kadar büyük kuvvetlere kavuşur. Aslında İblisin bilince attığı düşünce insanın hayatını değiştiremeyecek kadar basit küçük bir düşüncedir. ancak bu etkilenmeler devam edince, bilinç hakiki gerçekliğin duygusunu ve inancını kaybedip Allah Teâlâ'ya isyan edecek duruma ulaşır. Çünkü o kişiyi oluşturduğu bilinç dünya gerçekliğini yitirmiş, bulanık hale getirmiştir. İç dünyası bulanık hale gelen için günah ve sevap kavramı kaybolmuştur. **“Kalbin kararması”** demek bu olabilir. Bu durum ise bilincin alt katmanlarına atılmış gizli olan İblisin gizli fısıltılarıdır. Bu fısıltılar zamanla üst sevilere yükselip eylem şekline dönünce şeytanî saydığımız eylemlere sebep olur.

İnsanın buzdaki şeklinde tarif ettiğimiz bilinç sevilерinin, insanın damarlarında kanın ulaştığı her zerreyi gezen İblisin etkisinden kurtulmasının olmadığı bilmekteyiz.⁸ Şeytanın kanın damarlarda dolaşması benzetmesi, onun insan tarafından hissedilmeyecek şekilde kendisine yaklaştığı ve tam bir gizlilik içerisinde hareket ettiğine işaret etmektedir.

Çünkü Allah Teâlâ insanın nefsini ve bilincini, hiç durmayan ve devamlı dönen bir değirmen gibi yaratmıştır. İnsanın mutlaka değirmen gibi bir şeyleri öğütmesi gerekir. Şayet içine dane konursa onu öğütür, içine toprak ya da taş da koysan onu öğütür. Öyleyse kişinin nefsinе gelen fikirler ve hatıra gelenler/vesveseler değirmenin içine konan daneler konumundadır. Nitekim bu değirmen bozulacak da değildir. Hatta içine bir şeylerin konulması gerekir. Buna göre insanlardan kimisi vardır ki, değirmene daneler de koyar. Hem kendisine hem başkasına yararlı ince toz, un vb. çıkar. Kuşkusuz çoğu da kum, taş, saman vb. şeyleri değirmende öğütür. Hamurun ve ekmeğin vakti geldiğinde, o takdirde gerçek öğütölmüş olan karşısına çıkacaktır.”⁹

İnsanın kulluk bilincinden sapma eğilimini göstermesinde etkin rol oynayan iki temel sebep vardır: Nefis (Bilinç katmanları) ve İblis.

Nefsin, hayatı idame ettirmedeki olumlu yönünün yanında, işaret edilen sapma eğilimini göstermesindeki olumsuz yönü de vardır. İnsana kötülük etmeyi ve isyan ettirmeyi kendisine görev edinmiş olan İblisten, nefis olumsuz yönden destek almaktadır. Bu yüzden belki de İblisten daha önemli olan insanın kendi bilincidir. Zira **şeytanlığı üreten veya ona fırsat veren bilinçten kaynaklanan heva** dır.

Allah Teâlâ insanın şeytandan kendisine sığınmasını emrederken ¹⁰ **“İblis”** yerine **“şeytan”**ı bir sıfatını seçmesi geniş kapsama alanı olduğundandır. Daha önce belirttiğimiz gibi Şeytan(lık) ayette geldiği üzere insan ve cinlerden olmaktadır. Dikkat edilecek bir husus olarak Allah Teâlâ ayette önce insanların zikretmesi de önemlidir.¹¹

“Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Hiçbir babanın, çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın.”¹²

“Şeytan onlara birçok vaatte bulunur ve onlar ı kuruntulara sürükler. Oysa şeytan ancak aldatmak için onlara vaatte bulunuyor.”¹³

Bu ve benzeri ayetlerde gelen **“şeytan”** kelimesini geniş bir kavram olarak düşündüğümüzde (En'am, 112) **“İblis”**ten çok şeyi içine katmaktadır. Bu ise Allah Teâlâ'ya isyana sebep olacak çok unsur demektir.

⁸ Buhârî, İ'tikâf, 8; Edeb, 121; Müslim, Selâm, 8,24; Ebu Davûd, Edeb, 81

Bkz: el-Cevziyye, İbn. Kayy ım, Vesveseden Korunmak, (trc: Ömer Temizel), Polen Yayınları, İstanbul, 2005, s: 26

⁹ Bkz: el-Cevziyye, İbn. Kayyım, (trc: Abdullah Tuncer), el-Fevâid, Polen Yayınları, 2004,s: 287

¹⁰ A'râf, 200; Nahl, 98-100; Mü'minûn, 97-98; Fussilet, 36; Nâs, 1-6

¹¹ En'am, 112

¹² Lokmân, 33; Krş: Hadîd, 14

¹³ Nisa, 120

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Allah Teâlâ **“Eûzü...”** yani sığınma ile Kur’ân-ı Kerim’i okumaya veya işe başlayın isteğinde zıddı olarak **“İblis”**i değil, İblisin öğretilerini benimsemiş, bilinç ve katmanları, lider, aile, hayvan ¹⁴ vb. daha geniş anlama sahip olabilecek soyut bir kavram olan **“şeytan”**ı seçmesi bu nedendir. Bir insan kulluk çerçevesi içindeki bir fiile ibadete başlarken sığınması gerekmesini gerektirecek sebep ne olabilir? Burada İblis’in fiziki bir etkisi olmadığının yalnız vesvese verdiği durum daha iyi anlaşılacaktır. ¹⁵ Sözü Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem hadisleri ile bitirelim.

“Şeytân, Âdemoğlunun yollarında oturur. Şeytan; insana karşı İslâm yolunda oturur ve “Müslüman mı oluyorsun, dinini, babalarının dinini mi bırakıyorsun?” der. Âdemoğlu onu dinlemeyerek Müslüman olur.

Ona karşı hicret yolunda oturur ve: **“Hicret edip yerini, yurdunu mu terk ediyorsun?” “Hicret edenin misâli, ancak ipte bağlı bir kısrağ misâlidir,”** der. Âdemoğlu onu dinlemeyip hicret eder.

Sonra ona karşı, cihâd yolunda oturur. **“Cihat, nefis ve mal ile olan cihattır.”**

“Şöyle der: Savaşıp öldürülecek misin? Kadının nikâhlanacak ve malın bölüşülecek!” Âdemoğlu ona karşı gelip cihâd eder. Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle devam buyurdular:

“Onlardan kim bunu yapar ve ölürse onu cennete koyması Allah üzerinde bir hak olur. Veya öldürülürse yine onu cennete koyması Allah üzerinde bir haktır. Eğer boğulursa, onu cennete koymak Allah için bir haktır. Veya hayvanı onu üzerinden atar ve boynu kırılırsa; onu cennete girdirmek Allah üzerinde bir haktır.” Ancak bu, olay ile mutabık olmuştur. Nitekim Allah başka bir âyette şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki; İblis, onlar hakkındaki zannını doğru çıkartmış ve müminlerden bir topluluk hâric ona tâbi olmuşlardır. Hâlbuki İblis’in, onlar üzerinde bir hâkimiyeti yoktu. Ancak biz, âhirete inananlarla ondan şüphede olanları belirtmek için yaptık. Ve Rabbin her şeyi gözleyendir.” ¹⁶

İbn Kesir’in tefsirinde rivayet edilen konumuzla ilgili bir hadiste; Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

“Ey Allah’ım; senden af, dünyamda, dinimde, ailemde ve malımda afiyet dilerim. Ey Allah’ım, ayıplarımı ört, korkumdan beni emin kıl. Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden

¹⁴ **“Arap serkeş ata Şeytan dedi, yazıda yayılan ata değil.”** Mesevi, c.5, beyit: 524

¹⁵ **“Sonra andolsun ki; onların önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından geleceğim..”** (A’raf, 17) İbn Abbas’tan rivayetle Ali İbn Ebu Talha der ki:

‘Sonra andolsun ki, onların önlerinden geleceğim’ ifadesi; onları, âhiretleri hakkında şüpheye düşürecek.

‘Onların arkalarından geleceğim’ sözü; onların dünyalarına olan arzularını körükleyecek.

‘Ve onların sağlarından geleceğim.’cümlesi; dinlerine dair işlerini, onlara karıştıracağım.

‘Ve onların sollarından geleceğim’ sözü; günahlara karşı onların arzularını körükleyecek, demektir. Yani şeytan şöyle demiştir:

Ben insanlara âhiretleri hususunda sokulacağım. Ölümünden sonra dirilme, hesaba çekilme, cennet ve cehenneme konulma hususunda onları şüpheye düşürecek. Ben insanlara dünyaları hususunda da sokulacağım. Dünyayı onlara sevdirep yaldızlı gösterecek. Böylece onları dünyaya daldıracağım. Yine ben insanlara dinleri ve salih amelleri hususunda da sokulacağım. Onları, iyilik yapmaktan engellemeye çalışacağım. Ben insanlara, kötü ameller hususunda da sokulacağım. Onları, kötü amellere çağıracağım ve o amelleri süslü gösterecek.

İbn Cerîr’in tercihi göre; Şeytan demiştir ki:

“Ben insanlara, bütün hak ve bâtıl yönlerden sokulacağım. Onları hak’tan, hayırdan alıkoyup bâtılı ve kötülüğü ise süsleyip sevdirecek.”

İbn Kesir’de geçen bir rivayette,

“Sonra andolsun ki; onların önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından geleceğim” âyeti hakkında şöyle denmiştir:

“Allah üstlerinden dememiştir. Çünkü rahmet onların üstlerinden iner.” (Buzdağı teorisindeki süpergonun durumunu açıklar.) Bir rivayete göre de; o,

“Ve sen onların çoğunu şükreder bulmayacaksın” âyetine; onları seni birler bulmayacaksın, diye mânâ verilmiştir. **İBLİS’İN BU SÖZÜ; ANCAK BİR ZAN VE VEHİMDEN İBARETTİR.**

¹⁶ Sebe, 20-21

beni koru. Ey Allah'ım, alt tarafımdan helak olunmamdan sana sığınırım.” (Bezzâr) ¹⁷

Ey Allah Teâlâ'm **“Sendende sana sığınırım”** diye dua eden Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in ümmeti olmak ne büyük şereftir. O bizim bilmediğimiz ne çok şeyler biliyordu. Onun kapısından bizi ayırma.

İhramcızâde İsmail Hakkı

Kaynakça

ÇAKMAK Muharrem Tasavvufi Düşüncede Şeytan [Kitap]. - Erzurum : Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Y.Lisans Tezi,36892, -1994.

Şems-i Tebrizî Mehmet Nuri GENÇOSMAN Makâlât [Kitap]. - İstanbul : Ataç, 2007.

---

¹⁷ İbn Kesir, 1981: 11/205-206; Taberi, 1985: VIII/136-137).